

1. Качкан В. А. Просвітницький вогонь Софії Русової / В. А. Качкан // Качкан В. А. Українське народознавство в іменах : у 2 ч. — К., 1994. — Ч. 1 : навч. посіб. — С. 151—159.
2. Літературознавчий словник-довідник. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — 752 с.
3. Михайлин І. Л. Історія української журналістики ХІХ століття : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. Л. Михайлин. — К. : Центр навчальної літератури, 2003. — 720 с.
4. Русова С. Дещо про сучасне французьке красне письменство / С. Русова // Літературно-Науковий Вістник (далі — ЛНВ). — 1913. — Т. 62. — С. 486—499.
5. Русова С. Жінка в поезії Шевченка / С. Русова // ЛНВ. — 1914. — Т. 65. — С. 242—247.
6. Русова С. Микола Вороний [В 25-ліття його творчості] / С. Русова // ЛНВ. — 1918. — Т. 72. — С. 28—30.
7. Русова С. О. Олень. Книжка третя. Київ, 1911 ст. 128 [Рецензія] / С. Русова // ЛНВ. — 1911. — Т. 56. — С. 614—616.
8. Русова С. О. Олень. Поезія самотності (З приводу п'ятої книжки поезій О. Олеся) [рецензія] / С. Русова // ЛНВ. — 1917. — Т. 68. — С. 92—95.
9. Русова С. Спомини про перший театральний гурток у Києві / С. Русова // ЛНВ. — 1918. — Т. 70. — С. 104—107.
10. Русова С. Старе й нове в сучасній українській літературі [пер. з рос., передм. і післямова І. Франка] / С. Русова // ЛНВ. — 1904. — Т. 25, ч. 2. — С. 65—78.
11. Русова С. Французькі «Національні Анналі» кн. VII—X за 1913 р. і I—II за 1914 р. [рецензія] / С. Русова // ЛНВ. — 1914. — Т. 65. — С. 602—607.

Семенко Світлана

ВИКРИТТЯ ОБЛУДНОСТІ РАДЯНСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ У ПОЛІТИЧНІЙ САТИРІ ЮРІЯ КОСАЧА 40—50-х рр. ХХ ст.

Висвітлено специфіку антирадянської сатири Юрія Косача — одного із чільних представників шляхетної династії Драгоманових-Косачів, яка була репрезентована на сторінках національної еміграційної періодики. Акцентовано увагу на таких присутніх проблемах означеного тематичного сегмента політичної публіцистики Ю. Косача, як: викриття антигуманної політики радянського керівництва в галузі

української культури, виявлення фальшивості радянської пропаганди, засудження політичних репресій. Стверджено послідовну державницьку позицію Ю. Косача в аналізованій період.

Ключові слова: політична сатира, радянська пропаганда, антиукраїнська політика.

Проанализирована специфика антисоветской сатиры Юрия Косача — одного из видных представителей благородной династии Драгомановых-Косачей, которая была репрезентирована на страницах национальной эмиграционной периодики. Акцентировано внимание на таких ключевых проблемах данного тематического сегмента политической публицистики Ю. Косача, как: изобличение антигуманной политики советского руководства в сфере украинской культуры, разоблачение фальшивости советской пропаганды, осуждение политических репрессий. Доказана последовательная государственническая позиция Ю. Косача в анализированный период.

Ключевые слова: политическая сатира, советская пропаганда, антиукраинская политика.

A specificity of the anti-Soviet satire of Yurii Kosach, one of the leading representatives of the noble Drahomanov's-Kosach's dynasty, which was represented on the pages of national émigré periodicals, has been cleared up. An attention has been focused on such substantial issues of the thematic segment of the political publicism of Y. Kosach as: exposure of inhumane policy of the Soviet leadership in the sphere of the Ukrainian culture, falsity of the Soviet propaganda, condemnation of political repressions. A consistent statist position of Y. Kosach of that period has been stated.

Key words: political satire, the Soviet propaganda, the anti-Ukrainian policy.

Серед розмаїтого публіцистичного набутку Юрія Миколайовича Косача маловивченим тематичним сегментом залишаються його антирадянські памфлети 40—50-х рр. ХХ ст., надруковані на сторінках української еміграційної періодики. Авторитетними дослідниками історії національної журналістики висвітлені лише окремі грані публіцистичної практики Ю. Косача, пов'язані переважно з його діяльністю у МУРі [12; 14] та співробітництвом з окремими еміграційними виданнями [11; 13].

Однак його антирадянська політична публіцистика предметом наукового аналізу ще не була, тому **актуальність** пропонованої розвідки обумовлена не тільки необхідністю заповнити цю лакуну в історії української журналістики ХХ ст., а й важливістю окремих

положень публіцистичних виступів Ю. Косача для вирішення на-зрілих на сьогодні світоглядних проблем у житті української нації.

Метою наукової студії є аналіз специфіки антирадянської са-тири Ю. Косача, видрукованої на сторінках часописів «Українське Слово» (Париж) та «Українська Трибуна» (Мюнхен), крізь призму його світоглядних переконань у досліджуваній період.

Оволодівши найкращими публіцистичними традиціями свого роду Драгоманових-Косачів, Ю. Косач не тільки привносив своїми гострими безкомпромісними виступами дух політичної полеміки в періодику, а й спонукав українську інтелігенцію на еміграції до публікації аналогічних антирадянських матеріалів на сторінках сві-тових видань. Органічно поєднуючи доктрину українського войов-ничого націоналізму та європейські політичні й культурні ідеали, публіцист рішуче виступає проти злочинної пропаганди й політики уряду СРСР, що вели до повної радянзації української культури, нівелюючи тим самим її національну самобутність.

Антирадянські виступи Ю. Косача на сторінках паризького «Українського Слова» охоплюють майже всі сфери суспільно-полі-тичного та культурного життя в СРСР, формуючи в читачів всебічне уявлення про руйнівні наслідки радянської ідеології. Так, у памфлеті «Робітничий рай в ССРСР» публіцист демаскує фальшивість радян-ської пропаганди щодо реального життя робітників у Країні Рад. Ю. Косач у ключовій тезі памфлету — «В ССРСР робітники не мають змоги вибрати ні місця свого побуту, ні місця праці, ні навіть роду праці» [6] — відзначає існування спільних елементів в економічній політиці радянського уряду та діяльності бюрократичної машини Російської імперії. Зокрема, він називає «питоменними атрибутами царату» запровадження для робітників «внутрішнього паспорту», метою якого було запобігання плинності кадрів із підприємств з особливо важкими умовами праці, та трудової книжки, що скру-пульозно фіксувала усі «трудові гріхи» робітника і була «вічним ярмом на його ший». Критиці піддає памфлетист і жорстокі методи покарання радянського робітника — від великих грошових штрафів до тюремного ув'язнення; заборону вільного вибору житла та пере-сування за чітко визначені географічні межі.

Ю. Косач роз'яснює європейській громаді: під'ярменне стано-вище робітництва в СРСР визначалося й відсутністю самостійного

вибору професії, оскільки її обрання зумовлювалося економічними потребами держави. Доречність своїх інвектив супроти економічної політики СРСР він аргументує конкретним фактом у галузі розвитку залізничної галузі, коли після запровадження економічного декрету всі, хто давніше чи коли-небудь служив при залізниці, мусили повернутися працювати у цю сферу. Уважно проаналізувавши ситуацію, публіцист цілком правомірно викриває антигуманну політику СРСР в економічній сфері: «Але про це нікого не питають. Наказано все покинути й повернути на давнє місце, залишене може від 20 років. Тисячі родинних вогнищ, тисячі людських існувань були знищені. ГПУ слідкувало за точним виконанням декрету. Те саме сталося згодом в інших ділянках» [6]. Свій памфлет Ю. Косач завершує звинуваченням на адресу керівництва Комуністичної партії СРСР та її очільника, які своєю забюрократизованою регуляторною політикою в економіці «зробили із кожної совітської людини мертву гайку в гігантній машині, що її душею є компартія — себто керманіч “робітничого раю” — Сталін» [6].

Більш ґрунтовній критиці культ особи Сталіна і створену ним ганебну репресивну машину піддано у памфлеті із символічною назвою «З країни рабів». На початку виступу публіцист зазначає, що порівняно з Леніним, який мав політичний такт, масштаби культу особи Сталіна безмежні, що призводить до викривлень у кадровій політиці, створює «бюрократичну камарилью». Тавруючи безпрецедентний сервілізм перед партійною верхівкою, який активно процвітав у Радянському Союзі, памфлетист намагається довести, що така стратегія має подвійне дно: з одного боку, уможливило кар’єрне зростання, з іншого — тримає населення у страху бути занесеним у список політично неблагонадійних: «Глорифікувати тирана — це єдиний шлях кар’єри в Росії і zarazом запорука відносного спокою» [4].

Ю. Косач наводить яскраві приклади, які наочно ілюструють безмежжя культу особи Сталіна і в топоніміці, і в творах художньої літератури, і в науці, де йому віддавалася пальма першості. З неприхованим сарказмом він пише про тих творців радянської літератури, журналістики й науки, що складали на честь радянського тирана панеґрики з метою здобути його прихильність, славу, матеріальне благополуччя. Уважний аналіз «лизунського мистецтва» на сторін-

ках радянської періодики дає право Ю. Косачеві зробити висновок про недалекоглядність Сталіна-політика, про безперспективність ставки радянського керівництва на сервілізм населення: «Бідна країна. Убогий той Сталін, — “Прекрасний, мудрий Прометей робітничої класи”, який не розуміє свого становища в цій найогиднішій, яку коли знала історія, повіді панегіриків і дифірамбів» [4].

Політичні репресії проти української культури, детонація радянської пропаганди у західному світі були основним об’єктом памфлета Ю. Косача «Конгрес облуди», інформаційним приводом до написання якого став міжнародний конгрес «Оборони Культури» 1935 р. в Парижі. Публіцист ставить за мету довести, що конгрес, який проходив під знаком «спеки й вакаційної доби», мав своїм основним завданням — наполегливо насаджувати європейській спільноті думку про вільний розвиток культури в СРСР. З іронією Ю. Косач подає власну класифікацію учасників конгресу: перші — «наївні дідусі, що, шукаючи засобів відмолодження й пригадання себе суспільству, захопились модним де-не-де в Зах. Європі советофільством та утопіями про світову революцію»; другі — письменники посереднього таланту — «утриманці Комінтерну»; треті — «представники совіцького “атечества”», що мали «своїм патосом і виглядом довести тезу існування “єдиної в світі країни, де розвивається вільна культура”» [5, с. 2].

Автор плямує європейських митців, які за щедрі грошові винагороди працюють на користь радянської пропаганди в західному світі й популяризують комуністичну ідеологію (зауважимо, що через чверть століття він і сам опиниться на таких ідеологічних позиціях). Апелюючи до першої і другої категорій учасників конгресу, публіцист цілком виправдано стверджує факт — «комуністом легше бути в Парижі», отримуючи грошові подачки від радянського уряду, ніж в уславленому ними СРСР будувати своїми кістками «Балтиморстрой» чи бути експлуатованим в українських колгоспах. Ю. Косач закликає європейських митців уважно і неупереджено подивитися на політичну й культурну атмосферу, яка панує в Радянському Союзі, щоб не стати такою ж жертвою сталінських репресій, як галицькі радянофіли.

У текст памфлету введено окремі цитати з типових прорадянських панегіриків Г. Манна, що звучать дисонансом до авторських

звинувачень на адресу радянського керівництва у фізичному й моральному знищенні українських митців: «Ми не можемо собі на загал уявити чогось більш брехливого і облудного, як цей конгрес, як його ідея оборонити культуру перед націоналізмом. Зокрема нам, Українцям, що маємо змогу як слід оцінити вартість усіх декларацій і теревенів про досягнення Рад. Союзу, про “вільний” розвій культури й літератури в той час, коли сливе рівночасно читаємо виключну по свій цинічності промову Постишева відносно “паціфікації” сх. українського письменства, коли ще не встигла сцепеніти кров Влизька, Фальківського, Косинки». На його тверде переконання, країна, де йде тотальна офіційна фальшива інтерпретація класиків української літератури, де письменників високого рівня таланту доводять до самогубства, незаконно саджають у тюрми, де розглядаються сотні сфальсифікованих справ проти української наукової й письменницької еліти, не може претендувати на статус єдиної держави світу із вільним розвитком культури. У цьому зв'язку публіцист закономірно інкримінує учасникам конгресу замовне політичне шарлатанство, кон'юнктурний добір учасників з радянської України, «зроблений з виключною чекістською сумлінністю», позаяк, на його переконання, «вони не репрезентували тієї української культури, що, не дивлячись на зусилля окупанта, стихійною силою творчих потуг нації пробиває собі дорогу в майбутнє» [5, с. 3].

У памфлеті «Блеф і дійсність» Ю. Косач розвінчує облудність радянської пропаганди, створення нею міфу про неминучість війни, про непереможність Червоної армії. Публіцист укотре проводить цілком логічні паралелі між мілітаристською політикою Сталіна й російського самодержавства (згодом цей акцент стане провідним у низці памфлетів, видрукованих в оунівському тижневику «Наступ» упродовж 1941—1943 рр.), метою якої було підпорядкування усього державного ладу підготовці до війни. Ю. Косач застерігає українську еміграційну та європейську громадськість не довірятися більшовицькій пропаганді, оскільки, за його дослідженням, «для приблизного визначення становища більшовиків у майбутній війні, ніколи не треба забувати про “ножиці” між офіційним блефом й існуючим станом речей», бо «ці “ножиці” занадто великі, щоб їх можна збувати нічим і легковажити. Тим більше, що в майбутній війні, зрештою як у кожній, рішатиме цілість ситуації, уклад як найбільш

конкретних, а не “паперових” сил» [1]. Для підтвердження своєї правоти він послуговується промовистими статистичними відомостями та конкретними фактами, які вказують на гіперболізацію воєнної могутності СРСР. Так, дошкульно критикується незадовільний стан залізничних й автомобільних шляхів СРСР порівняно із європейськими, акцентується нижчий супроти європейського рівень розвитку військової промисловості, що значно зменшує шанси СРСР на перемогу в очікуваній війні, остракізму піддається і кадрова політика більшовиків особливо щодо інженерно-конструкторського складу військових заводів, «слабкий» стан легкої промисловості, медичної галузі. Ю. Косач робить цілком закономірний висновок: «Військова організація й продукція ССРСР не знаходиться на висоті вимог техніки модерної війни. Московщина не може вести іншої війни, як короткотривалої й оборонної. Про ніякий “удар” та ще й “перший” вона не може думати. На це не дозволить її стан рільництва й індустрії, як також дух її населяючих народів» [1]. Тематично близькими до «Блефу і дійсності» є памфлети «Совітська авіація» [8] та «3 країни безглуздя» [3], в центрі уваги яких є викриття пропаганди СРСР щодо зростання потужностей в авіаційній та транспортній галузях. Публіцист, відштовхуючись від конкретних фактів, укротре документує розрив між публічними заявами радянського керівництва і реальним станом речей.

Досить несподіваний ідейно-тематичний ракурс має стаття «Терор паралізує (на тему положення в СРСР)», в якій Ю. Косач демонструє акти прояву політичної непокори радянській диктатурі. Автор аналізує складну політичну ситуацію довкола кордонів СРСР, яка повністю вийшла з-під контролю Москви. Він із прискіпливою точністю окреслює основні політичні проблеми, що заважають керівництву Радянського Союзу відчувати себе в повній безпеці: підступ японців до Туркестану; політична нестабільність у Європі; внутрішні терористичні акції, які не змогла зупинити довершена система переслідування й репресій.

Публіцист наводить конкретні приклади терору в СРСР: убивство Кірова, аварія літака-гіганта «Максим Горький», на якому тільки через збіг обставин не загинув Сталін. На його переконання, проведені терористичні акти змусили радянський уряд боятися власної політичної неспроможності, позаяк протистояння двох політичних

антагоністів стало доконаним фактом: «з одного боку перелякана купка сатрапів із своїми панцирними автами ГПУ та підземними виходами у Кремлі», з іншого — «бійці, що їх не ламає ні куля чекіста, ні Соловки. З одного боку ляк за свою шкуру, з другого — ідея. Історія вчить, що в такому укладі сил перемога залишалась завжди за ідеєю» [10].

В антирадянському памфлеті «Совітські пророки» [9] публіцист розвінчує голослівні заяви ідеологів більшовизму з приводу таланту передбачати світові події, що не відповідало історичним реаліям, зокрема, не здійснилися прогнози радянських «пророків» стосовно перемоги світової революції, краху націоналістичних рухів. Основна увага у памфлеті зосереджена довкола нездійснених передбачень радянських ідеологів щодо стрімкої перемоги Італії над національно-визвольними змаганнями Абіссинії. За детальним описом подій боротьби Абіссинії за свою незалежність прочитується прагнення автора продемонструвати українцям, що боротьба за свою державу навіть із сильнішою імперією-інтервентом може бути виграна.

На сторінках мюнхенської «Української Трибуни» Ю. Косач друкує своєрідний сатиричний диптих, який складається із двох памфлетів: «Дух Победоносцева і Ждановщина» [2] та «Советські мракобіси» [7]. У публікації «Дух Победоносцева і Ждановщина» він торкається такого ганебного явища, як імперська й радянська цензура в царині культури. Зокрема, висміюється маніакальна підозріливість пильного цензора Російської імперії обер-прокурора Синоду Победоносцева щодо творів світової класики, ідеї якої він екстраполював на російське політичне життя: роман Е. Золя «Жерміналь» сприймався як заклик до страйків, п'єси Г. Ібсена — до моральної розпусти. Однак, зазначає Ю. Косач, «плян Победоносцева задавити вільну думку в пресі й ізолювати Росію від шкідливих впливів Заходу навіть за реакційного режиму Олександра III не повівся», позаяк «при всій своїй однозгідності з поглядами Победоносцева на справи культурної політики в Росії, Олександр III не міг відважитись на радикальні заходи з уваги на громадськість» [2, с. 2].

Далі публіцист з іронією пише про реінкарнацію Победоносцева в образі радянського міністра Жданова, який підпорядковував науку й мистецтво ідеологічним настановам Сталіна і ВКП(б). Він

навіть робить гротескову обмовку, називаючи Сталіна Олександром III, щоб поставити знак рівності між засобами боротьби із новаціями в науці та свободою творчості у Російській імперії й Радянському Союзі. Ю. Косач із незамаскованою насмішкою говорить про низькопробні кон'юнктурні соцреалістичні твори Б. Ромашова й А. Первенцева, що в унісон до ждановської концепції «советської» культури критикували низькопоклонство перед Заходом, космополітизм і підносили незламність радянського патріотизму.

Ю. Косач раз у раз згадує ім'я Победоносцева, викриваючи істинну суть радянської цензури в галузі науки і мистецтва й абсурдність урядових постанов щодо розвитку духовної сфери в СРСР: «Тлінні останки Победоносцева, мабуть, підстрибують у домовині з радості»; «Дідусь Победоносцев мусить признати, що... його ліберальні і гуманні методи були б надто відсталими» [2, с. 2]. Уміло застосований прийом аналогії стосовно цензорської діяльності Победоносцева і Жданова допомагає переконати читацьку аудиторію в тому, що, по суті, незважаючи на різні політичні реалії й ідеологічні акценти, засоби й методи боротьби з культурними проявами й науковими інноваціями, які загрожували імперським (читай — радянським) шовіністичним амбіціям, були ідентичними: «Победоносцев не терпів Золя, Ібсена й Нордав. Жданов повів курс проти “гнилизни” Кльоделя, Сартра, Гемінгвея, Фойхвангера. <...> Жданов ліквідує “формалізм” у літературі й музиці. Победоносцев пропонував протидіяти впливам західноєвропейського позитивізму (тоді модного вчення)» [2, с. 2—3]. Ю. Косач робить цілком закономірний висновок про історичну алогічність Жовтневого перевороту 1917 р., який не змінив ідеологічну суть у культурній політиці, крім нових назв і дефініцій.

Автор памфлету, вказавши на тотожні методи боротьби з «інакомислієм», знаходить і відмінне у цензорській політиці обох міністрів, зокрема, він протиставляє «деякий такт і міру» Победоносцева «прихлипуванню без рукавичок» Жданова: «Якщо Победоносцев домагався тільки “деяких змін у тексті”, коли вже не можна добитись заборонити того, що не можна писати, то ждановщина наказує те, що навіть у мріях не могло ввижатись Победоносцеву, вона наказує письменникові, що і як писати. Наказує, бо знає, що письменник писатиме. Нехай попробує тільки не писати!..» [2, с. 3].

Хоча Ю. Косач і не робить прямих висновків, проте вони очевидні: політика радянського міністра-цензора потворніша стосовно свободи творчості.

Відверту критику радянської політики відмежування населення СРСР від західного світу спостерігаємо в памфлеті із красномовним заголовком «Советські мракобіси», в якому публіцистом укотре проводяться історичні паралелі між ідеологією Радянського Союзу та Російської імперії. Як і в памфлеті «Дух Побєдоносцева і Ждановщина», Ю. Косач вважає політику царських міністрів «ягнятковим квилінням супроти вже зовсім неприховуваного, непристойного й розляпистого советського шовінізму», позаяк радянська система, на відміну від імперських ідеологів, вимагає від населення покірності й абсолютного одноголосся із її директивами у духовній сфері. Памфлетист переконливо демонструє різницю у політичних методах, залучаючи ім'я Т. Шевченка: «Микола I забороняв Шевченкові писати й малювати. А большевизм навпаки: він вимагав би від Шевченка (коли б він нині жив) якраз писати й малювати, але під диктат партії» [7, с. 2]. Автор, характеризуючи офіційну доктрину радянського керівництва у сфері культури, добирає цілу низку негативно маркованих епітетів, наприклад: «туполобе», «безмірно варварське», «тоталітарна тиранія сталінізму», а Жданова іменує «вождем патентованого мракобісся». Наведені у памфлеті цитати з «історичної» доповіді Жданова про «недоліки у вихованні людських душ» красномовно засвідчували цинізм політики радянського уряду стосовно творчості мистецької і наукової еліти, нівелювання результатів їхньої діяльності, звинувачення найталановитіших із них у «космополітизмі», «низькопоклонстві перед Заходом» і «компаративізмі».

Ю. Косач докладно зупиняється на компаративізмі, який він образно іменує «третім первородним гріхом» в ієрархії радянських ідеологів. У публікації стверджується, що інкримінація у застосуванні компаративного методу була однією із репресивних методик, спрямованих супроти найкращих представників науки й мистецтва, які не вписувалися у традиційну модель соцреалістичної дійсності. Таких діячів записували у лави «замаскованих ворогів радянської влади», яким чужа «радянська національна гідність», і розгортали щодо них політичні кампанії із друком розгромних статей у центральній періодиці. Публіцист наводить приклад із цькуванням

Юрія Яновського на сторінках журналу «Дніпро», де у статті «В полоні націоналістичних концепцій» митця обвинуватили в буржуазному націоналізмі за роман «Жива вода», оскільки, за спостереженнями Ю. Косача, один із найталановитіших тогочасних митців «наважився українським людям нагадати про їхню національність, забуваючи про те, що про національну гордість можна говорити тільки в Москві, але не в Києві» [7, с. 2]. Памфлетист не стримує амплітуду сарказму в оцінці таких ганебних явищ у царині духовного життя в СРСР, і в Україні зокрема: «Советський культурний шовінізм в zenіті. Він діє всіма можливостями поліційної деспотії, в супроводі тріскучої фразеології й шовіністичного завивання, що так нагадує нам клімат розенбергівських теорійок про вибраність і посланництво германської раси, про вищість германської культури над усіма іншими. Він так нагадує геббелсівські директиви науковцям і мистцям III району!..» [7, с. 3]. Із неприхованим обуренням Ю. Косач висновує: «доктрина ув'язненої мислі» в Радянському Союзі перевершила аналогічну політику Уварова, Побєдоносцева і навіть Геббєльса, а радянська політика в культурній царині веде до провінційності мистецтва і науки, до втрати мрії про «світове провідництво».

Таким чином, антирадянська сатира Юрія Косача 40—50-х рр. ХХ ст. яскраво засвідчує чітке усвідомлення наймолодшим представником публіцистичної династії Драгоманових-Косачів не тільки фальшивої суті радянської пропаганди, а й її загрози для української духовності. У памфлетах досліджуваного тематичного сегмента виразно проявилися питомі для публіцистичної практики його роду риси, як-от: безкомпромісність у відстоюванні власної позиції, консеквентний захист національної тожсамості українців навіть в умовах бездержавності. Вважаємо, що антирадянська сатира Ю. Косача означеного періоду стане зразком для сучасних творців національної публіцистики, а також змусить українських політиків уважніше вивчати й засвоювати уроки історії.

1. *Косач Ю.* Блеф і дійсність / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 22 січ. — С. 3.
2. *Косач Ю.* Дух Побєдоносцева і Ждановщина / Юрій Косач // Українська Трибуна. — 1948. — 31 жовт. — С. 2—3.
3. *Косач Ю.* 3 країни безглуздя / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 22 січ. — С. 2.

4. *Косач Ю.* З країни рабів / Юрій Косач // Українське Слово. — 1936. — 15 берез. — С. 2.
5. *Косач Ю.* Конгрес облуди / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 21 лип. — С. 2—3.
6. *Косач Ю.* Робітничий рай в СРСР / Юрій Косач // Українське Слово. — 1936. — 23 лют. — С. 3.
7. *Косач Ю.* Советські мракобіси / Юрій Косач // Українська Трибуна. — 1948. — 7 листоп. — С. 2—3.
8. *Косач Ю.* Совітська авіяція / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 23 лют. — С. 3.
9. *Косач Ю.* Совітські пророки / Юрій Косач // Українське Слово. — 1936. — 31 трав. — С. 3.
10. *Косач Ю.* Терор паралізує (на тему положення в СРСР) / Юрій Косач // Українське Слово. — 1935. — 16 лют. — С. 3.
11. *Кравченко С. І.* Періодичні видання Польщі 20—30-их років ХХ століття у світлі суспільно-культурних процесів міжвоєнної доби: літературна комунікація, польсько-український діалог : монографія / Світлана Іванівна Кравченко. — Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2009. — 508 с.
12. *Павличко С.* Модернізм у контексті мистецького українського руху / Соломія Павличко // Павличко С. Теорія літератури. — К. : Основи, 2002. — С. 277—381.
13. *Сидоренко Н.* Національно-духовне самоствердження : у 3 ч. / Наталія Сидоренко. — К. : Дослідницький центр історії української преси, 2000. — Ч. 3 : Національні часописи у «таборовому просторі» Європи після завершення Другої світової війни (Італія, Великобританія, Німеччина, Австрія, 1945—1950). — 160 с.
14. *Шерех Ю.* Українська еміграційна література в Європі 1945—1949. Ретроспективи й перспективи / Юрій Шерех // Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. — К. : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. — Кн. 2 : Літературознавство. — С. 633—678.

Леся Кічура

КОНЦЕПЦІЯ ІСТОРИЧНОГО БАЧЕННЯ МИКОЛИ ГОЛУБЦЯ (За матеріалами галицької преси)

Схарактеризовано концепцію історичного бачення М. Голубця в його публіцистичній спадщині. Проаналізовано статті історичної